

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНА СТРАТЕГІЯ АДМІНІСТРАЦІЇ Б. ОБАМИ ЩОДО РФ: ЗАВДАННЯ ТА ІНСТРУМЕНТИ В УМОВАХ «УКРАЇНСЬКОЇ КРИЗИ»

У статті здійснено спробу аналізу зовнішньої політики адміністрації президента США Б. Обами щодо РФ в умовах сучасної «української кризи». Проаналізовано визначальні детермінанти взаємовідносин США та РФ у контексті визначення особливостей зовнішньополітичного курсу демократичної адміністрацій щодо позиювання на пострадянському просторі.

Ключові слова: зовнішньополітична стратегія, національні інтереси, «українська криза», стратегія балансу сил.

В статтє предпринята попытка анализа внешней политики администрации президента США Б. Обамы в отношении РФ в условиях современного «украинского кризиса». Анализируются определяющие детерминанты взаимоотношений США и РФ в контексте определения особенностей внешнеполитического курса демократической администрации относительно позиювания на постсоветском пространстве.

Ключевые слова: внешнеполитическая стратегия, национальные интересы, «украинский кризис», стратегия баланса сил.

This article is an attempt to analyze the foreign policy of the U.S. President Barack Obama's administration on Russia in terms of the modern «Ukrainian crisis». The defining determinants in the relationship between the United States and Russia in the context of the determining of the Democratic administration foreign policy characteristics on positioning in the post-Soviet space are analyzed.

Key words: foreign policy strategy, national interests, «Ukrainian crisis», the balance of power strategy.

Стратегія національної безпеки (СНБ) демократичної адміністрації Б. Обами була оприлюднена 26 травня 2010 р. [1]. СНБ адміністрації Б. Обами вирізняється декількома ключовими аспектами.

По-перше, в Стратегії-2010 підкреслюється особлива роль «м'якої сили» для досягнення глобального лідерства США (дипломатія, співпраця, міжнародно-правове врегулювання), ліберальна сутність (визнання множинності центрів сили, підтримка ліберально-демократичних реформ в інших державах, активізація міжнародних організацій, посилення політичної ролі держав, які розвиваються) і привабливість за морально-ціннісними орієнтирам (права людини) [1, с. 27].

По-друге, у документі немає згадок про односторонні превентивні силові дії, які проводяться без вагомих доказів про загрозу і відповідних рішень міжнародних організацій [1, с. 31].

По-третє, у стратегії Б. Обами підкреслюється необхідність спільних дій держав у рамках міжнародного права і посилення в зв'язку з цим ролі дипломатії. У документі наголошується, що жодна нація не може поодиноці взяти на себе тягар врегулювання збройних конфліктів, що відбуваються у світі. «З цією метою ми зробимо новий акцент на стримуванні і запобіганні шляхом дипломатичних дій... Але якщо для відповіді

на загрозу будуть потрібні міжнародні сили для збереження миру, ми будемо працювати разом з міжнародними партнерами» [1, с. 47-48].

Нарешті, Стратегія-2010 робить особливий акцент на використанні потенціалу міжнародних організацій для вирішення найбільш складних світових проблем. Разом із тим, у Стратегії-2010 при перерахуванні найбільш важливих міжнародних організацій НАТО (регіональна організація) відводиться перша роль, у той час як ООН, яка є універсальною організацією, опинилася на других ролях [1, с. 40].

Окремі аспекти цього напряму наукових досліджень знайшли своє відображення у працях вітчизняних учених, російських дослідників та американських науковців. Серед робіт українських авторів потрібно відзначити праці Є. Є. Камінського, С. О. Шергіна, Б. М. Гончара, І. Д. Дудко, М. А. Тарана, І. М. Ковалю, С. В. Юрченка, В. І. Головченка, І. І. Погорської, Гури В. К., Л. О. Лещенка тощо. Детермінуючі фактори щодо формування основних елементів механізму зовнішньополітичної стратегії США досліджуються російськими політологами Роговим С. М., Шишковим А. С., Резніковим І. В., Кузевановим І. О., Окунєвою Л. С. Структурно-функціональний аналіз зовнішньополітичної стратегії США у першому десятилітті XXI ст.

є предметом дослідження американських політологів-міжнародників Зб. Бжезинського, Г. Кіссінджера, Дж. Ная, І. Валлерстайна.

Зважаючи на це, основним завданням цієї розвідки є виявити основні параметри та перспективи еволюції зовнішньополітичної стратегії США щодо принципів та підходів до взаємодії з РФ в умовах «української кризи».

Необхідно відзначити, що останнім часом зовнішньополітична стратегія США поступово еволюціонує щодо зміни своїх обрисів та стратегічно важливих «точок». Досить довгий час основні зусилля американської дипломатії були сконцентровані на ісламському світові, а одним із основних інструментів, хоча і не останнім, а одним із першочергових – було застосування військової сили. Ілюстрацією цього є політичний курс США щодо Афганістану, Іраку тощо. Успішність цієї стратегії уможлилювалась метою знищення збройних формувань супротивника. Проте на наступному етапі, а саме під час окупації території країни і активної участі у формуванні її зовнішньо- та внутрішньополітичного курсу змінюється формат взаємодії з представниками місцевих політичних еліт й місцевим населенням, що надзвичайно ускладнює пряме застосування сили. Отже, військова сила також має межі свого поширення у політичній практиці.

Виходом з ситуації, що склалася на міжнародній арені, для США є стратегія балансу сил, за якої акцентується увага на суперечностях, які існують у кожному регіоні, зважаючи, таким чином, появі регіональних гегемонів і стримуючи угруповання, діяльність яких становить загрозу американським регіональним та глобальним інтересам. Прикладом такої політики США є Лівія. Однак оновлену американську стратегію можна простежити й у Сирії.

Новий вимір зіткнення американських і російських інтересів постав після подій 2004 р. в Україні, які увійшли в історію під назвою «Помаранчевої революції». Російське керівництво вбачає у подіях 2004 р. спецоперацію Заходу на чолі зі США, спрямовану на формування антиросійської політики України, яка, відповідно, становитиме виклик стратегічним та економічним інтересам РФ. Більш того, офіційний Кремль Помаранчеву революцію, Революцію гідності (і Революцію троянд) тлумачить, як генеральну репетицію сценарію можливих подій у Москві. Відповідно РФ щодо подій в Україні стало задіяння прихованих механізмів впливу у поєднанні з економічним тиском (проблема ціни та розрахунків за спожитий газ, ціла низка «продуктових» війн: молочні, сирні, шоколадні тощо).

Окрім того, війна Росії з Грузією повинна була стати показовою щодо відродження російської військової могутності. На глобальній міжнародній арені РФ спромоглася ефективно і прагматично відстояти свою позицію щодо моделі врегулювання ситуації на Близькому Сході, що і зумовило виникнення поточної ситуації в Сирії, Ірані тощо.

Можливих варіантів реагування на посилення присутності РФ як одного з провідних гравців у міжнародних справах з боку США було два: 1) забезпечити можливість утвердитися механізму балансу сил, зважаючи на те, що провідні європейські країни будуть реалізовувати політику стримування експансіоністських

дій РФ; 2) реалізація також моделі балансу сил, але без перерозподілу відповідальності з союзниками, відіграючи при цьому провідну роль. За даними американського політолога Дж. Фрідмана, заступник держсекретаря США В. Нуланд у телефонній розмові з послом США в Україні Дж. Пайеттом висловила досить сильне презирство щодо Євросоюзу і його слабкостям, а також порекомендувала послу США в Україні діяти швидко і без європейців та сформувати цілком конкретну опозиційну коаліцію до того, як росіяни збагнуть, що відбувається, і вживуть заходів [2].

Розстановка сил на геополітичному пострадянському просторі і ситуація на глобальній політичній арені зумовлює неготовність США до інтервенції на теренах колишнього СРСР. РФ, хоч і не світова держава і її збройні сили мають цілу низку недоліків, проте це найпотужніша країна у регіоні, до того ж – член ядерного клубу. Окрім того, Росія здатна демонструвати свої сили на території колишньої радянської периферії, свідченням чого є російсько-грузинська війна 2008 р. Наразі ж американські збройні сили також мають власні недоліки. Окрім того, збройні сили США вже більше десяти років воюють у самому центрі ісламського світу.

З огляду на основні концепти стратегії балансу сил прозахідно орієнтована Україна створить стратегічну проблему для РФ. З одного боку, потенціал участі Росії в сирійській та іранській проблемі різко обмежиться, а з іншого – Москва змушена буде сконцентруватись, що наразі і засвідчують дії РФ на сході України, на «українському питанні». Директор Інституту США і Канади РАН С. М. Рогов в інтерв'ю радіо «Ехо Москви» відзначає: «Російсько-американських відносини наразі характеризуються найсерйознішою кризою з часів закінчення холодної війни. Раніше вважалося, що грузинська війна 2008 р. була найсерйознішою кризою. Але те, що зараз відбувається, може мати більш далекосяжні наслідки. І я б особисто не виключав, що ми станемо свідками свого роду нової холодної війни. Розбіжність позицій Росії і США, Росії і Заходу дуже великі. Сторони зробили достатньо різкі кроки. З нашого боку це рішення використання збройних сил на території України» [3].

Разом із тим, необхідно враховувати і той факт, що Росія має суттєві механізми впливу на Україну, а таємні можливості впливу, як засвідчують останні події у Луганській та Донецькій областях, перевершують американські можливості. З іншого боку, санкції запроваджені США та ЄС щодо РФ, є виявом обмеженості впливу Заходу щодо прийняття стратегічних зовнішньополітичних рішень керівництвом РФ, але їх значення, більшою мірою, полягає в тому, що США прозоро продемонстрували свою присутність на пострадянському просторі і прагнення відстоювати свої глобальні інтереси. Офіційна Москва просто не зможе не зважати на дії Заходу і знаходиться у постійному очікуванні щодо подальших можливих дій США та їхніх європейських союзників.

Таким чином, з одного боку, активізація зовнішньополітичних спрямувань США на пострадянському просторі створює для РФ постійне відчуття небезпеки, що є суттєвим обмежувальним чинником діапазону російської активності на інших напрямках, а з іншого –

стратегія баласну сил може сприяти формуванню в Україні уряду, який, можливо, і не створюватиме проти-ваги Росії, але буде прозахідно орієнтованим, а це у

свою чергу робить уразливими такі важелі впливу, як – російські газопроводи і порти, особливо за еконо-мічної та політичної підтримки США України.

ЛІТЕРАТУРА

1. National Security Strategy of the United States. Washington, May 2010 – 60 p. [Electronic resource] // – Access mode : http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf – Title from a screen.
2. Фридман Дж. Новые аспекты американской внешней политики в отношении России [Електронний ресурс] / Фридман Дж. – Режим доступу : <http://inosmi.ru/russia/20140212/217464302.html> – Название с экрана.
3. Украина: как последние события отразятся на российско-американских отношениях [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://echo.msk.ru/programs/exit/1271128-echo/> – Название с экрана.

Рецензенти: Иванов М. С., д. політ. н., професор;
Ханстантинов В. О., д. політ. н., професор;
Шубін С. П., д. політ. н., доцент.

© Шевчук О. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 15.05.2014 р.

ШЕВЧУК Олександр Володимирович – доктор політичних наук, професор кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського державного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна.

Коло наукових інтересів: проблеми міжнародної політики, міждержавні відносини країн Далекого Сходу та світу.